

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Autor pracy: mgr Ewa Żukowska-Ciecierska

Promotor: dr hab. Mariusz Guzek, prof. UKW

Promotor pomocniczy: dr Marcin Kowalczyk

Tytuł rozprawy doktorskiej: Bydgoskość w twórczości Tadeusza Nowakowskiego

Celem rozprawy jest wskazanie elementów imaginarium bydgoskości oraz procesów kształtowania tego konstruktów kulturowego w twórczości Tadeusza Nowakowskiego – pisarza, dziennikarza, radiowca, a przede wszystkim emigranta, czującego się bydgoszczaninem. Zbadanie reprezentacji literackich miasta wymaga gruntownego rozpoznania metodologicznego, czemu poświęcona jest część teoretyczna pracy.

W pierwszym rozdziale koncentruję się na przedstawieniu narzędzi wyrastających z badań nad literaturą specjalną, a sytuujących się w szeroko rozumianym nurcie refleksji nad przestrzenią. Ze względu na szczególną rolę Bydgoszczy, konieczne jest wyjście poza kategorie topograficzne, toteż w kolejnych podrozdziałach omawiam wybrane nurty badań regionalistycznych, ze szczególnym uwzględnieniem nowego regionalizmu, geopoetyki i geokrytyki. Na fenomen bydgoskości składa się między innymi położenie miasta i jego uwikłanie w historię, dlatego sięgam do teorii związanych z lokalnością, globalnością, granicznością i opozycją centrum – peryferie.

Ważną rolę w badaniu kreacji obrazu ukochanego miasta Tadeusza Nowakowskiego odgrywa biografizm oraz pamięć kulturowa wraz z analizą sposobów przetworzeń, stąd też drugi rozdział poświęcam opisowi związków rodziny Nowakowskich (w tym ojca Stanisława) z „małą ojczyzną” i wpływu historii na te relacje oraz analizie młodzieńczych utworów Tadeusza. Aby lepiej ukazać kształtowanie warsztatu młodego „Taddy’ego”, a także podkreślić różne perspektywy postrzegania miasta oraz innych elementów składowych kategorii bydgoskości, zdecydowałam się na podział tekstów juvenilijnych na utwory liryczne i prozatorskie.

W trzeciej części pracy (obejmującej powieści i szkice wspomnieniowe) znaczącymi figurami odczytania będą: topografia literacka (wyrastająca z kolejnych zwrotów przestrzennych) oraz autobiografizm. Przy czym odwołuję się zarówno do autobiografizmu opartego na umowie („słaby pakt autobiograficzny”), jak i autobiografizmu referencjalnego (zbieżność między twórczością a biografią pisarza). W twórczości Tadeusza Nowakowskiego

obraz miasta dzieciństwa, dojrzewania, a potem „sielskiej przeszłości” i „niedostępnej arkadii”, ewoluował wraz z doświadczeniami autora, upływem czasu i narastającą tęsknotą. Badając więc kreację „miasta utraconego” należy brać pod uwagę właśnie te czynniki, dlatego topografia literacka oznacza dla mnie przede wszystkim różnie rozumiane „zapisywanie miejsca” oraz doświadczeń z nim związanych, co sygnalizuję już w tytułach kolejnych podrozdziałów wskazujących na historię, pamięć i perspektywę *flâneura*.

W rozdziale czwartym pokazuję wpływ niezwykle istotnych zjawisk współtworzących imaginariusz bydgoskości, mianowicie pograniczności i transgraniczności. Posługując się pojęciem granicy, analizuję różne jej aspekty: regionalne, polityczne, historyczne, ale uwzględniam również czynnik wynikający z biografii rodziny Nowakowskich (relacji między Stanisławem a Tadeuszem, ale także między braćmi: Tadeuszem i Jerzym), mianowicie umiejętność spojrzenia na Bydgoszcz „od wewnątrz” i „z zewnątrz”, czyli z perspektywy pochodzącego z Wielkopolski, ale przybyłego do Bydgoszczy z Olsztyna ojca, a później przebywającego na emigracji syna.

Rozdział piąty stanowi podsumowanie rozważań dotyczących manifestacji konstruktów bydgoskości w twórczości Tadeusza Nowakowskiego. Cechą charakterystyczną jest procesualność, stąd też bydgoskość, stanowiąc kategorię otwartą ulega ciągłym przemianom. Przykładem jest obserwowane w drugiej dekadzie XXI wieku „odzyskiwanie” Nowakowskiego, o którym piszę szczegółowo właśnie w tym rozdziale. Ujawniło się to w szeregu działań kulturowych skierowanych do bydgoszczan, wpisujących sylwetkę, działalność i twórczość autora *Obozu Wszystkich Świętych* w tkankę miasta.

Bydgoskość w mojej interpretacji utworów Nowakowskiego jest fenomenem intuicyjnie rozpoznawalnym, ale też mającym swoją tradycję i tożsamość. będącym uzgodnieniem obiektywnej wiedzy z subiektywnymi odczuciami, towarzyszącymi osobistej relacji (w tym przypadku człowieka z miejscem, stanowiącym swego rodzaju krainę wyobrażoną). W toku badań wybranych utworów udało się zrekonstruować wizję bydgoskości Tadeusza Nowakowskiego. Niewątpliwie wyrasta ona ze zróżnicowanych korzeni miejsca, na które składają się zobiektywizowane postrzeganie przestrzeni topograficznej i kulturowej, ale także wyobrażenie bardzo subiektywne, wręcz intymne, bazujące na przetwarzanych wspomnieniach, nieuchwytnych więzi, mitach czy stereotypach. W sferze nierozstrzygniętej, ze względu na procesualność konstruktów kulturowych, jakim jest bydgoskość i wspomniane „odzyskiwanie Nowakowskiego” pozostaje recepcja tej kategorii przez bydgoszczan.

Słowa kluczowe: bydgoskość, regionalizm, geopoetyka, topografia, Tadeusz Nowakowski